

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשמו
ערש"ק פרשת שופטים

"תמים תהי" - שלם או תם?

החלטה ללא שוחד עצמי

גדר בעלות האדם על ממונו ונפשו

יוקר הלימוד בתקופת לחץ ודאגה

פתח דבר

בעזרה"ת.

תוכן הענינים

ג. מקרא אני דורש

"תמים תהי" - שלם או תם?

מדוע מפרש רש"י תיבת "תמים" דווקא בפרשתנו ולא במקומות שהוזכרה קודם בכתוב? / מדוע אין רש"י מפרש "תמים תהי" - שתהי' שלם במצוות? / ביאור דברי רש"י על "תמים תהי" שבפירושו מתרץ כו"כ שאלות בהבנת הכתובים כאן

(עי' לקוטי שיהות ח"ד עמ' 64 ואילך)

ה. פנינים עיונים וביאורים קצרים

ירושת הארץ ל"חלק ה" / "תמימי הדעת" או ש"ממנו נדרוש הבאות?"

ז. יינה של תורה

חובת "עשה לך רב"

מטרת המלך: "מוראה של מלכות" או "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" / לעורר יראת שמיים או להשיג מדרגות נשגבות / "ירע הדבר בעיני שמואל" - שאינם יראים את ה' מכה עצמם / "מאן מלכי רבנן" - גם עבור יראת שמיים פשוטה / "עשה לך רב" - ביגיעה וגם בכפי'

(עי' לקוטי שיהות חכ"ד עמ' 104 ואילך)

ט. פנינים דרוש ואגדה

ל"החליט בלי שוחד של אהבת עצמו / ל"קיים מצוה על ידי שאינו מקיימה?"

י. חידושי סוגיות

בטעם הדין דאין נאמנת הודאת בע"ד במיתה ומלקות

יקשה על מש"כ הרדב"ז שהוא משום שאין נפשו של אדם קניינו, דלכאור' גם ממונו אינו קניינו כדאמר' בברכות מקרא ד"לה' הארץ ומלוואה" / יבאר גדר בעלות שיש לאדם בממונו ומאי שנא מנפשו, ועפ"ז יבאר הא דחייב ברכות הנהנין הוא רק בדבר שהגוף נהנה

(עי' לקוטי שיהות ח"ד עמ' 106 ואילך)

יג. תורת חיים

יוקר הלימוד בתקופת לחץ ודאגה

יד. דרכי החסידות

המאמר הראשון

לקראת שבת קודש פרשת שופטים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשמ"ו), והוא אוצר כלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נב"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגויות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

ארץ הקודש:
ת.ד. 2033, כפר חב"ד 6084000
טל. 03-374-5979
United States:
1469 President St. Brooklyn, NY
Tel. 718-534-8673

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויטה

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"תמים תהי" – שלם או תם?

מדוע מפרש רש"י תיבת "תמים" דווקא בפרשתנו ולא במקומות שהוזכרה קודם בכתוב? / מדוע אין רש"י מפרש "תמים תהי" – שתהי' שלם במצוות? / ביאר דברי רש"י על "תמים תהי" שבפירושו מתרץ כו"כ שאלות בהבנת הכתובים כאן

א. בפרשתנו (יה, ט ואילך): "כי אתה בא אל הארץ, אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם. לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים, מעונן ומנחש ומכשף. וחובר חבר, ושואל אוב וידעוני, ודורש אל המתים. כי תועבת ה' כל עושה אלה, ובגלל התועבות האלה ה' אלקיך מוריש אותם מפניך". ומסיים: "תמים תהי' עם ה' אלקיך". ובפירושו רש"י העתיק הפסוק האחרון – "תמים תהי' עם ה' אלקיך" – ופירש: "התהלך עמו בתמימות, ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות".

וצריך ביאור:

(א) כמה וכמה פעמים נאמרה בתורה תיבת "תמים": בנח – "תמים הי' בדורותיו" (ריש פ' נח); באברהם – "התהלך לפני והי' תמים" (לך יז, א). ועוד. – מה קשה במיוחד בתיבת "תמים" כאן שהוצרך רש"י לפרשה?

(ב) פרטי פירושו – "התהלך עמו בתמימות, ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות" – מנין למד רש"י מתוך הפשט כִּי פרטים אלו?

ב. והביאור בזה:

הפירושו הפשוט של "תמים" בכל מקום הוא – "שלם". וכאשר התורה מספרת על נח ואברהם שהיו "תמימים", פירושו הדבר – שלמים בקיום רצון הקב"ה. ואכן, הרבה מהמפרשים (רמב"ן. ועוד) פירשו גם כאן ש"תמים תהי' עם ה' אלקיך" פירושו – להיות "שלם" עם ה'.

אולם רש"י לא רצה לפרש כן, כי פירושו זה אינו מתיישב בפשט כאן:

תוכן הפרשה אינו מדבר על שמירת התורה והמצוות בכִּלְכִל, אלא רק על איסורים מסויימים

לקראת שבת

ה

בלבד. וכפי שמדייק הכתוב: "כי תועבת ה' כל עושה אלה, ובגלל התועבות האלה גוי"; ולכן, לא מתאים לסיים בענין ה"שלימות" עם ה', שכולל בפשטות כל התרי"ג מצוות.

במלים פשוטות: לא מתאים לומר לאדם, "אל תעשה עשר עבירות - אלא תהי' "שלם"; תיזהר מעשיית שפ"ה לאוין ותקיים רמ"ח מצוות עשה"!

[ואמנם, הרמב"ן פירש כוונת הכתוב - "שתהי' תמים עם השם בכל אלה", שלם באמונת ה' בענינים אלה, שלא תשמע אל מעוננים וקוסמים אלא תדע שהכל בידי שמים ולכן "ממנו לבדו נדרוש העתידות מנביאיו כו"'];

אבל בפשוטו של מקרא קשה לפרש כן, כי כיון שאומר "תמים תהי' עם ה' אלקיך" סתם, הרי צריך לפרשו על שלימות בכל].

ג. ולתרץ זה מפרש רש"י ש"תמים" כאן אין פירושו כבכל מקום, אלא - "התהלך עמו בתמימות", על דרך מה שנאמר לגבי יעקב (תולדות כה, כז) "איש תם", שהוא היפך הענין ד"שלימות", וכפי שמפרש רש"י שם ש"תם" פירושו "מי שאינו הריף לרמות". ולפי זה מובן המשך הכתובים:

הכתוב מזהיר ואומר שלא נשמע למעוננים וקוסמים וכו', ומסביר הטעם בדבר - "כי תועבת ה' כל עושה אלה". ומזה מובן, שאפילו אם אכן יאמרו דברי אמת, בכל זאת אוסר הכתוב לשמוע אליהם בגלל היותם "תועבת ה'".

ולכן צריך הכתוב לסיים - "תמים תהי' עם ה' אלקיך", כלומר, שאף שלכאורה יכולה לצמוח לך תועלת על ידי המעוננים והקוסמים, בכל זאת לא תלך בדרכיהם, אלא "תמים תהי' עם ה' אלקיך" - "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו", ולא תשאל אצל מעוננים וקוסמים וכו'.

ד. אבל רש"י אינו מסתפק בפירושו זה של "התהלך עמו בתמימות", כי הדבר מעורר שאלה: אם האדם יקיים "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו" - עדיין לא יגיע ולא ישיג את התועלת של ידיעת העתידות שבאה על ידי ה"תועבות" האמורות.

ולכן ממשיך רש"י ואומר - "ולא תחקור אחר העתידות": ההנהגה של "התהלך עמו בתמימות", כוללת את זה שאכן האדם לא יחקור כלל מה יקרהו בעתיד.

ועדיין אינו מובן: מאחר שלא יחקור אחר העתידות הרי יהי' בדאגה תמידית - מה ילד יום? ולכן ממשיך רש"י - "אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות": הליכה בתמימות עם ה' כוללת גם לקבל כל מה שיבוא עליו מאת הקב"ה - בין לטוב ובין למוטב - במנוחה ובתמימות [ובלשון חז"ל (ברכות ס, ב): "לקבולינהו בשמחה" (וראה גם פרש"י ואתחנן ו, ה)], ובמילא אין מקום לדאגה מצד האדם, בידעו שהכל מאתו יתברך.

ארץ" ול"תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" –
ירושת הארץ.

(נ"פ לקושי שיהות ח"ד עמ' 64 ואילך)

"תמימי הדעת" או ש"ממנו נדרוש הבאות?"

תמים תהי' עם ה' אלקיך

(יה, יג)

את הצייווי "תמים תהי' עם ה"א" לא מנה הרמב"ם במנין המצוות, וחלק עליו הרמב"ן ומנה ציווי זה (בסהמ"צ במנין העשין הנוספים מ"ע ח). וביאר הרמב"ן סברת הרמב"ם, ש"אולי חשב הרב שהיא צוואה כוללת המצוות, וללכת בדרכי התורה כו', ולכן לא הביא בחשבוננו".

ויש לבאר סברת הפלוגתא, דאולי לשיטתייהו בפירוש הצייווי "תמים תהי'":

בטעם האיסור שלא לימשך אחרי המעוננים וכו' כתב הרמב"ם "ודברים אלו כולן דברי שקר וכזב הן . . . בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלה הדברים . . . תהו והבל . . . ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו תמים תהי' עם ה' אלקיך" (הל' ע"ז ספי"א). והיינו, שמפרש הרמב"ם "תמים תהי'" להיות מ"תמימי הדעת". ובמילא הרי זה ציווי כולל, שהרי להיות "תמים" ושלם ב"דעת" עם הקב"ה כולל קיום כל ציוויי הקב"ה.

אך הרמב"ן (בפירושו עה"ת) פירש הכתוב "תמים תהי'" "שנייחד לבכנו אליו לבדו ית' ושנאמין שהוא לבדו עושה כל כו' וממנו לבדו נדרוש הבאות כו' כי הוא משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצוננו". וא"כ, הצייווי "תמים תהי'" הוא ציווי להאמין שביכלתו ית' לשנות מערכות הכוכבים וכו', ולפ"ז אינו ציווי כללי על כללות המצוות אלא על פרטים מסויימים באמונת ה', ולכן נמנה במנין המצוות.

(נ"פ לקושי שיהות ח"ד עמ' 68 ואילך)

ירושת הארץ ל"חלק ה'"

תמים תהי' עם ה' אלקיך

התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות כו' ואז תהי' עמו ולחלקו (יה, יג. רש"י)

לכאורה סיום דברי רש"י "ואז תהי' עמו ולחלקו" צריכים ביאור: א. מנא לי' לרש"י ששכר מצות "תמים תהי'" הוא ש"אז תהי' עמו ולחלקו"? ב. לשם מה מביא רש"י כאן שכר מצות "תמים תהי'", הרי אין דרכו להביא על כל מצוה שכרה?

ויש לבאר בפשטות:

כתוב זה בא בהמשך למה שנאמר לפני זה "לא ימצא בך גו' קוסם קסמים, מעונן ומנחש ומכשף גו'. כי תועבת ה' כל עושה אלה, ובגלל התועבות האלה ה' אלקיך מוריש אותם בפניך". והיינו, שהגויים אינם מהלכים לפני ה' "בתמימות" אלא חוקרים "אחר העתידות" עם הקוסמים והמעוננים. ובגלל "תועבות האלה" שהגויים עושים מוריש ה' ומגרש אותם מן הארץ.

ובהמשך לזה בא הכתוב שנצטוו ישראל "תמים תהי' עם ה' אלקיך", שלא להתנהג בדרכי הגוים, אלא ל"התהלך עמו בתמימות".

ועל זה מפרש רש"י שכמו שבפסוק מפורש ש"בגלל התועבות האלה" הרי הקב"ה מגרש את הגוים מארץ ישראל, כן הוא במדה טובה, שכאשר ישראל מקיימים את הצייווי "תמים תהי' עם ה' אלקיך" אזי "אז תהי' עמו ולחלקו", שבהנהגה זו נעשים ישראל "חלקו" של הקב"ה שמפני זה יורשים את הארץ. כמו שנאמר "כי חלק ה' עמו גו' ירכיבהו על במתי ארץ" (האזינו לב, ט-ג), ו"עם זו קנית גו' תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (בשלח טו, טז-יז), שמפני שישראל הם "חלק ה'" ו"עם זו קנית" – "חבבת משאר אומות" (רש"י בשלח שם) לכן זוכים ל"במתי

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

חובת "עשה לך רב"

מטרת המלך: "מזראה של מלכות" או "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" / לעורר יראת שמיים או להשיג מדרגות נשגבות / "וירע הדבר בעיני שמואל" - שאינם יראים את ה' מכח עצמם / "מאן מלכי רבנן" - גם עבור יראת שמיים פשוטה / "עשה לך רב" - ביגיעה וגם בכפי'

אודות סדר הנהגת בני ישראל בארצם, ציוותה תורה בפרשתנו (יז, טו) "שום תשים עליך מלך". מצוות מינוי מלך היא מצווה נעלית וחשובה, והיא מנוי' בין שלוש המצוות ש"נצטוו ישראל בכניסתן לארץ" (סנהדרין כ, ב).

והנה, בימי שמואל פנו אליו בני ישראל וביקשו למנות עליהם מלך, ושמואל לא הי' מרוצה מכך - "וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך", ואף הקב"ה קבל על בקשתם "כי אותי מאסו" וגו' (שמואל א ח, ה ואילך).

וידועה הקושיא: מכיוון שמינוי מלך היא מצוה מן התורה, והיא מן המצוות המיוחדות שנצטוו בכניסתם לארץ, מדוע לא הי' שמואל מרוצה מבקשת בני ישראל למנות להם מלך, ואיך טען השי"ת שבקשתם למינוי מלך מורה על כך ש"אותי מאסו"? [אברכנאל פרשתנו "הספק העשירי", ושם מביא תירוץ כו"כ מפרשים. כלי יקר פרשתנו עה"פ. רד"ק ש"א ח, ה. ועוד].

גם יש לתמוה לאידך גיסא, אם אכן באותו הזמן הי' מינוי מלך עניין בלתי רצוי, מדוע בסופו של עניין הורה השי"ת לשמואל "שמע בקולם" - להיעתר לבקשת בני ישראל ולמנות עליהם מלך?

"מזראה של מלכות" או "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"

שתי מטרות יש במצוות מינוי מלך - זו למעלה מזו (בכל הבא לקמן ראה באורך בספר המצוות ("דרך מצוותיך") לאדמו"ר הצמח צדק מצות מינוי מלך פ"א ופ"ג):

א. כאשר אין מלך, אזי איש הישר בעיניו יעשה, וכפי שאמרו חז"ל ש"אלמלא מוראה (של מלכות) איש את רעהו חיים בלעוו" (אבות פ"ג מ"ב). מורא המלכות פועל שתהי' הנהגת בני המדינה כראוי. וגם כאשר בני המדינה מבינים היטב בשכלם כיצד ראוי להתנהג, הלא אין די בכך, כי "העין רואה והלב חומד" (רש"י שלח טו, לט), ורק יראת המלך פועלת על נתיניו שילכו בדרך הישר.

ב. כאשר עומדים בני המדינה במצב שהשכל שבמוחם שולט על נטיות ליבם, והרי הם

מתנהגים בדרך הישר גם בלא להזדקק ליראת המלכות, אזי לכאורה אין להם צורך במלך. ואף על פי כן, גם כנגדם דיברה תורה בצוותה "שום תשים עליך מלך". מלך הוא נעלה ומרומם מכל בני ישראל, וכמו שנאמר בשאול "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שמואל א ט, ב), והיינו שכוחות נפשו המה מרוממים ונעלים ביחס לשאר בני אדם (ראה אור התורה בראשית ח"ד עמ' 1528. ועוד). וממילא זקוקים בני ישראל למלך, כי ישנם עניינים שאין דעת בני ישראל מגעת להבין ולהכריע איך להתנהג, מאחר שהם דברים נעלים בערך שכלם של רוב ישראל. ורק המלך, להיותו נעלה ומרומם, הרי הוא מדריך אותם ומורה להם את אשר יעשון באותם עניינים.

לעורר יראת שמיים, או להשיג מדרגות נשגבות

כאשר מעמיקים ומעיינים בפנימיות עניינו של מלך ישראל ברוחניות, מוצאים גם כן שישנם שני עניינים בתפקידו הרוחני של המלך, מעין שני העניינים שנתבארו למעלה:

א. המלך האמתי של בני ישראל הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה. ואין תפקידו של מלך בשר ודם שהם ממנים עליהם אלא לגלות את מלכותו ית' שתהי' נרגשת אצל בני ישראל כולם.

יהודים מצד עצמם הם מאמינים בני מאמינים, ויודעים אשר כל חיותם נשפעת ממלכותו של הקב"ה, והכרה זו צריכה לפעול בהם התבטלות כלפיו. אמנם, לפעמים יש חסרון בהתבטלות מחמת מעמדם ומצבם של בני ישראל, ואזי זקוקים הם למורא מלכות בשר ודם שבאמצעותו יגיעו ליראה את הבורא ית' ויתבטלו לפניו.

ב. כאשר בני ישראל נמצאים במעמד ומצב רצוי, והם בטלים אל הבורא ית"ש על ידי עבודתם העצמית, אזי אינם צריכים ליראת מלך בשר ודם בכדי ליראה אותו ית', והצורך במלך הוא באופן נעלה יותר:

יראתם והתבטלותם של בני ישראל נובעת מהשגתם בענייני ידיעת ה', ודרגת הביטול היא בהתאם למידת השגתם. אמנם, המלך הוא "משכמו ומעלה גבוה מכל העם", והוא מגיע לדרגות נעלות הרבה יותר של ביטול ויראה מאת הבורא ית', ועל כן צריכים בני ישראל למלך שיעורר בהם דרגות נשגבות ונעלות ביראת ה' ובהתבטלות לפניו, דרגות הנעלות מהשגתם של ישראל.

"זירע הדבר בעיני שמואל" – שאינם יראים את ה' מכח עצמם

ומעתה יש לבאר את מהלך הדברים בסיפור מינוי מלך בימי שמואל:

שמואל הנביא רצה שבני ישראל יקיימו את הציווי "שום תשים עליך מלך", אבל הוא חפץ שמינוי המלך לא יהי' בכדי שיפעול בהם את הביטול להשי"ת, אלא שבני ישראל מצד עצמם יהי' בהם כבר את הביטול והיראה, והמלך יהי' תפקידו לרומם אותם עוד יותר, ולפעול בהם דרגות נשגבות בביטול ויראה מהבורא ית'.

אבל בני ישראל שאלו מאת שמואל "שים לנו מלך ששפטנו ככ"ה הגוים" – הם ביקשו מלך שימנע מצב של "איש את רעהו חיים בלעו". והיינו שהם היו במצב של חסרון ביראת שמים, וחפצו במורא מלכות שיעוררם ליראת שמים.

ועל כן, הנה "וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו" – מצבם ומעמדם של בני ישראל בענייני עבודת ה' הי' רע בעיני שמואל, כי לדעתו היו צריכים לעמוד בדרגה שהיראה והביטול כבר שלמים אצלם. וכמו כן גם הקב"ה אמר "כי אותי מאסו" – בני ישראל אוחזים במדרגה נחותה, והם אינם יראים את השי"ת מצד עבודתם העצמית.

ומכל מקום אמר השי"ת לשמואל "שמע בקול העם", כי אי אפשר להמתין עם מינוי המלך עד שיתעלו במדרגתם ותהי' בהם יראת שמים מצד עצמם, ואזי יהי' תפקיד המלך רק להוסיף בהם דרגות נשגבות – כי בינתיים יהיו בני ישראל בלא יראת שמים רח"ל. אלא יש למנות מיד מלך באופן הנחות יותר, ובמשך הזמן יתעלו בני ישראל להיות יראים את ה', ואזי יהי' תפקיד המלך בסוג השני הנעלה יותר.

"מאן מלכי רבנן" – גם עבור יראת שמיים פשוטה

ממצוות מינוי מלך יש לו לאדם ללמוד הוראה נחוצה בעבודת הבורא ית"ש:

בזמן הגלות אין מלך כפשוטו, אך אמרו חז"ל "מאן מלכי רבנן" (ראה גיטין סוף פ"ה). ומעין המצווה של מינוי מלך, הנה אמרו חז"ל שימנה האדם לעצמו רב – "עשה לך רב" (אבות פ"א מ"ו ומט"ז).

והנה, יכול האדם לחשוב שתפקיד הרב הוא רק לרוממו ולהעלותו למדרגות נשגבות, אך בעניינים פשוטים ונחותים יכול הוא להחליט בעצמו, ואינו זקוק לרב שידריכו. ואם נמצא במצב נחות בעבודת ה', עדיין אינו הולך לרב שסייע לו להיחלץ ממצבו, אלא ממתין שיעוררוהו מן השמים עד שיטיב ויתקן הנהגתו בכח עצמו.

ועל כך לומדים אנו ממעשה שמואל, שכאשר ישנו חשש של "אותי מאסו", של חסרון ביראת שמים, אזי יש לנצל את "מאן מלכי רבנן" בכדי לפעול בעצמו יראת שמים פשוטה ובסיסית. ובמשך הזמן יתעלה למצב שבו הרב רק יעוררנו להתעלות למדרגות נעלות ונשגבות יותר, בדרך העולה בית א-ל.

ויש להוסיף בדיוק הלשון "עשה לך רב":

אסור לו ליהודי לסמוך על עצמו ודעתו במקומות שיש לו ספק בעבודת ה', שהרי כבר אמרו חכמים "אל תאמין בעצמך" (אבות פ"ב מ"ד), אלא מוכרח הוא למצוא לו "רב" הנעלה ממנו, שהוא יעוררו ויפתור ספקותיו, וידריכו בדרך העולה בית א-ל.

והנה, יש הטוענים שאינם מוצאים "רב" מתאים שיוכלו לקבל עליהם, ועל כך יש תשובה מלשון המשנה "עשה לך רב", עשה מלשון כפי' [וכמו "מעשין על הצדקה" – ב"י לטור י"ד סרמ"ח]: הלא ברור ופשוט שישנו יהודי שיש לו יראת שמיים יותר ממנו, והוא יכול להיות רבו, אלא שגאותו וגסותו מונעים ממנו להכיר זאת, ועל כן עליו לכפות יצרו וגאותו, ולמנות עליו "רב".

וכבר הבטיחה תורה (מגילה ו, ב) "יגעת ומצאת", כאשר מתייגעים באמת, אזי מוצאים. וכאשר יתייגע האדם ויכפה את גאותו, בוודאי ימצא רב למנות עליו, והוא ידריכנו וירוממנו לפי אותם העניינים החסרים לו, ואל אותן דרגות שהוא יכול להתעלות אליהן.

לקיים מצוה על ידי שאינו מקיימה?

תמים תהי' עם ה' אלקיך

(יה, יג)

את הכתוב "תמים תהי'" פירש כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ש"ע"י המצות אזי תהי' תמים ושלם בכל אברי הנפש, משא"כ אם חיסר מצוה א' או פגם בה הרי נעשה מחוסר אבר, כי... המצות הן הן חיות אברי הנפש ובלעדן אין להם קיום וחיות" (לקו"ת נצבים מה, ג). וכמו שישנן תרי"ג מצוות, כך ישנן ב"אברי הנפש" תרי"ג בחינות וכחות" (אגרת הקודש סי' כט), וכדי להיות "תמים ושלם בכל אברי הנפש" צריך לקיים את כל התרי"ג מצוות.

ולכאורה צריך ביאור, הרי ישנם מצבים שאי אפשר לקיים מצוות מסויימות, כמו בזמן שאין בית המקדש קיים וכיו"ב, וא"כ, האם נאמר שבמצבים כאלו אי אפשר לאדם להיות "תמים" בכל אברי נפשו (וראה קרית ספר להמבי"ט בהקדמתו פ"ז)?

ויש לומר ג' ביאורים בזה:

א. זה שנמצא במצב שאי אפשר לו לקיים מצוות אלו, הרי זה הוכחה שכבר קיים מצוות אלו בגלגול קודם (ראה אגה"ק שם), ונמצא ש"איברים" ו"כוחות" אלו כבר נשלמו בגלגול ההוא.

ב. אמרו חז"ל בנוגע לדיני קרבנות ש"העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" (מנחות קי, א). ועד"ז הוא בכל המצוות שאי אפשר לאדם לקיימן, שע"י לימוד "תורת" מצוות אלו, הרי זה "כאילו" קיים אותן, ובזה משלים שלימות האיברים התלויים במצוות ההן.

ג. זה גופא שמקיים מצות התורה, המצוה את האדם שלא לעשות מצוות אלו במצב שאסור לקיימן, כמו לא להקריב קרבן, וכיו"ב, הרי קיום ציווי התורה שלא לקיים את המצוה הוא שמירת המצוה, ונמצא, שגם הוא מקיים מצוות אלו על ידי שמירת דיני המצוה באי קיומם בפועל.

(עי' לקו"ת שיחות ה"ט עמ' 127 הע' 53)

להחליט בלי שוחד של אהבת עצמו

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך

(פי, יח)

יש לבאר המשך פסוקים אלו בעבודת האדם לקונו:

שופטים, שהם הדיינים הפוסקים הדין, רומזים על כח הפסק וההחלטה של האדם. שוטרים, שהם המוציאים לפועל את פסק השופט על ידי שגוערים בבעלי הדין ומכים ברצועה, רומזים על הוצאת ההחלטה לפועל, על ידי "גערה במבין" ו"הכות כסיל" (עי' משלי י, י) זה יצר הרע.

ואיפה צריך האדם לקיים "פסק" ו"הוצאה לפועל" זה? על זה נאמר "תתן לך בכל שעריך", שה"שערים" הם העיניים, האזנים אף ופה (ס' יצירה פ"ד, וראה של"ה ס"פ שופטים). ש"שערים" אלו הם שערי ה"עיר" הרומזת על הגוף, כמאמר חז"ל "עיר קטנה זו הגוף", וב"עיר" זו הרי השופטים והשוטרים נצטוו "ושפטו את העם", שעל האדם לשפוט ולהחליט כיצד להנהיג את "העם" אלו "האברים" (ראה נדרים לב, ב).

ובמה צריך האדם להחליט ולשפוט? על זה נאמר "ושפטו גו' משפט צדק" – שיש לשפוט עם התורה, ש"אין אמת אלא תורה" (ברכות ה, ב).

ובזה מזהיר הכתוב שדרך ה"שפיטה" וההחלטה של האדם צריכה להיות בלי הטי' ושוחד. כי מפני השוחד של אהבת עצמו, אשר "על כל פשעים תכסה אהבה", עלול האדם להכיר פנים ולהטות משפטו. ולכן מזהיר הכתוב "לא תטה משפט" על ידי ש"לא תכיר פנים" ועל ידי ש"לא תקח שוחד", שאם לא ישוחד מפני אהבת עצמו, אזי לא יכיר פנים ולא יטה את המשפט. ואזי "תחי' וירשת את הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך", שיכבוש האדם חלקו בעולם, וישחררנו מחושך הגלות. ובגאולת חלקו מקדים את הגאולה השלימה, לירש את הארץ, על ידי משיח צדקנו.

(עי' אגרות קודש ח"ג עמ' תכג)

הידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בטעם הדין דאין נאמנת הודאת בע"ד במיתה ומלקות

יקשה על מש"כ הרדב"ז שהוא משום שאין נפשו של אדם קניינו, דלכאו' גם ממזנו אינו קניינו כדאמרי' בברכות מקרא ד"לה' הארץ ומלואה" / יבאר גדר בעלות שיש לאדם בממונו ומאי שנא מנפשו, ועפ"ז יבאר הא דחיוב ברכות הנהנין הוא רק בדבר שהגוף נהנה

דמיתה הוא, אבל ממזנו הוא שלו ומש"ה אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי . . ועם כל זה אני מודה שהיא גזירת מלכו של עולם ואין להרהר".

ולכאו' יל"ע בטעם הרדב"ז, דבשלמא אם קבלה וגזירה היא נקבל ולא נהרהר, אבל אם לדין יש תשובה על הסברא לחלק בין ממון לנפש, דמאי שנא נפש שהיא קניינו של הקב"ה יותר מכל העולם דהוי נמי "קנין הקב"ה", ומקרא מלא דבר הכתוב לה' הארץ ומלואה. וילפי' מיני' בברכות לה. דהנהנה מן העולם בלא ברכה כנהנה מקדשי שמים כו', עיי' ל' החינוך מצוה שכח ועוד. וא"כ אף ממזנו של אדם בכלל זה, כי לי הכסף ולי הזהב נאום ה'. ועל כרחין נצטרך לומר דאע"ג שכל העולם בבעלות הקב"ה, הרי ביחס לרשות האדם על זה יש הבדל בין נפשו וממונו, ויש לחקור ביסוד החילוק.

ולכאו' הי' אפ"ל דהחילוק פשוט, כי

כתב הרמב"ם בסוף פי"ח מהל' סנהדרין "גזיה"כ היא שאין ממיתין ב"ד ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי ב' עדים" (כלשון הכתוב בפרשתנו). פי' אף דקיי"ל (גיטין מ: ועוד) דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי, היינו רק לחייבו ממון, אבל לא להתחייב במיתה ומלקות. וממשיך בנותן טעם "שמא נטרפה דעתו בדבר זה שמא מן העמלין מרי נפש הוא המחכים למות שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות שמא כך זה יבא ויאמר דבר שלא עשה כדי שיהרג", אבל מסיים "וכללו של דבר גזירת מלך היא", היינו דעדיין אין בזה טעם. ועווי' ברדב"ז דהוצרך להגדירו גזירה בלי טעם כי הטעם שכו' לא שייך גבי מלקות (ועיי"ע רש"י יבמות כה: ואכ"מ), והוסיף הרדב"ז "ואפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקב"ה [ועיי' ברמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ד] שנא' הנפשות לי הנה, הלכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו, ומלקות פלגא

הל' מלכים פ"ד) - מ"מ אין בעלות (הכללית ד) המלך שוללת בעלותו הפרטית של כאו"א מבני המדינה על רכושו הפרטי. והוא הדין גבי מלכות שמים דעדין ככלות הכל ניתן הממון לאדם באופן שהוא בעליו.

ישוב מיושב שפיר דכיון שיש לאדם בעלות בממונו - לכן הדין בזה דהודאת בע"ד כמאה עדים, משא"כ בנוגע לגופו ונפשו שנשארו לגמרי בבעלותו של הקב"ה ונמצאים אצלו רק בגדר פקדון, ועדיין לא הוי "בע"ל" הדבר להתחייב בו ע"י הודאה.

ורא'י לחילוק הנ"ל, דהנה בברכות אמרו כנ"ל דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה, והנהנה בלא ברכה מעל, וכאילו נהנה מקדשי שמים כו', אמנם מאידך אשכחן דאין חייבין בברכת הנהנין אלא על דבר שגופו נהנה ממנו (אכילה שתי' וכו'), כמ"ש התוס' פסחים נג:; משא"כ כשיש הנאת ממון (קבלת ממון וכו') לא תקנו ברכה (שבגדר ברכות הנהנין, המתירה את ההנאה; משא"כ ברכות שבח והודאה ואכ"מ), ולכאו"מ מאי שנא הנאת הגוף מהנאת ממון, כיון שבשתייהן נהנה מעוה"ז שנאמר בו לה' הארץ ומצואה [ואמנם מצינו כמה מצות בנכסי אדם שתכליתן להביא ההכרה ד"ל'ה' הארץ ומלואה", כגון שמיטה, עיי' בחינוך שם, וכן מתנות כהונה, מעשרות וכו' - עיי' ל' החינוך מצוה יח; מ"מ מובן ופשוט שאין הענין דומה כלל לברכת הנהנין, שהרי המצוה היא שהאדם ברצונו יפקיר שדהו בשמיטה וכו'. ולהעיר אשר מצות אלו הן בנוגע לחלק מנכסי האדם, משא"כ דין ברכות הנהנין הוא - שאסור ליהנות שום הנאה בלא ברכה (ואפילו כ"ל שהוא, עיי' הל' בריש הסוגיא). ולכאורה אינו שייך לנדרו"ד].

וע"פ משנת"ל י"ל דא"ש, כי נפשו וגופו הם "קנין הקב"ה" באופן שאין לו בעלות

שונים הדברים מצד מעשה ההיזק, דע"י העברת ממון מאדם לאדם סו"ס אין היזק נכסי שמים (כי באיזה רשות שיהי' הממון, כל היכא דאיתא הוא ברשותו יתברך), משא"כ ע"י מיתה או מלקות גורמים היזק בקנינו של הקב"ה. איברא דפשטות ל' הרדב"ז משמע שיש חילוק מעיקרא בין נפשות וממון מצד בעלות האדם, ד"נפשו של אדם . . קנין הקב"ה . . אבל ממנו הוא ש"ל".

וי"ף דהנה נפשו וחיינו של אדם נמסרו לו מהקב"ה רק בתורת פקדון, ולא לבעלות שלו. וכפסק רבינו הזקן בשלחנו, חו"מ הל' נזקי גוף" ס"ד "אין לאדם רשות על גופו כ"ל להכותו כו'" (ולא קיצר בסתם "אסור לאדם להכות גופו" וכיו"ב), היינו דהא דמוזהר שלא להזיק גופו אינו רק לתא דאיסור אלא זהו גם מדיני קנינים - שאין לו רשות ובעלות על גופו (כי עודנו קנינו של הקב"ה, ונמצא אצלו רק בתור פקדון). משא"כ ממנו הלא נמסר לידו באופן שנעשה בעליו, והארץ נתן לבני אדם, ואיסור איבוד והשחתת ממון כו' (המבואר בדברי רבינו שם) אינו אלא לתא דאיסור, שעובר על לאו דבל תשחית.

ואי"ז סתירה למש"נ "לי הכסף ולי הזהב נאום ה'", כי בעלות הקב"ה, המסובבת מזה שהוא ית' ברא הכל ומנהיג הכל, ה"ה בעלות כללית, ואכן גם לאחר שניתן הממון להאדם עדיין אינו יוצא מבעלות הקב"ה, ויכול ליטלו ממנו, כי הוא בראה; אבל סו"ס הרי נתן את הממון להאדם. ומצינו גדר כעין זה בדיני ממון, גבי בעלות המלך על מדינתו, דאף שכל הארץ היא ברשות המלך (ראה רמב"ם ספ"ד מהל' מלכים והל' עבדים ט, ד. שו"ע רבינו חו"מ ס"ם ט"ג), ועד שבאופנים מסויימים מותר לו ליטול מרכושם של בני המדינה (ראה רמב"ם הל' גזילה ואבידה פ"ה הי"א ואילך,

כך היא "גזירת מלכו של עולם" שנתן רשות ובעלות לאדם על ממונו ולא על נפשו וגופו.

אבל, בלשון הרדב"ז "אפשר לתת קצת טעם" גם לזה. והוא, דמצד הקב"ה אין חילוק כלל בין נפשו וגופו של אדם לממונו, כי כל העולם ומלואו של הקב"ה הוא בשווה ממש, אבל יש נפק"מ ביניהם מצד האדם. דבנוגע לגופו ונפשו - ניתנו לו באופן שניכרת בהם בעלותו של הקב"ה, כי בכל יום אומר "נשמה שנתת בי" מחדש, מחוייב בתומ"צ וכו' וכו' ונרגשת בגופו קדושתה של הנשמה, וגם בגופו של איש ישראל יש קדושה (עיי' שבת פו: זהר ח"ג ע, ב), ומכיון שנבראו באופן שבעלותו של הקב"ה ניכרת בהם, הרי לא יתכן שיהי' להאדם דין בעלות עליהם; משא"כ ממונו הוא באופן שאין בו קדושה (זו) ולא ניכרת בו בעלותו של הקב"ה (דאל"כ לא הי' ענין של בחירה, והאמת גלוי' וידועה), ותורה ניתנה בארץ דוקא, היכא ד"משא ומתן כו' יצה"ר יש ביניכם", עיי' שבת פט., והיינו במקום שבעלותו של הקב"ה אינה ניכרת, לכן, בדיני התורה יש להאדם רשות ובעלות על ממונו ונכסיו [אלא שעליו לדעת ולהכיר, שבעלות זו גופא ניתנה לו משמים (הקב"ה) ד"לה' הארץ מלואה", ע"י המצוות הנ"ל].

ועיי"נ בלקו"ש חל"ד ע' 110 ואילך איך עפכ"ז יש לבאר עוד חילוקי דינים דאשכחן בין דיני ממונות לדיני נפשות.

עליהם, ולהכי גם הנאות שלהם כמותם - קניינו של הקב"ה, והווי "קדשי שמים" שאסור ליהנות מהם בלא ברכה. והא דאמרו בש"ס שם שרק קודם הברכה הם "קדשי שמים", ולאחרי הברכה ה"ה במצב ד"והארץ נתן לבני אדם" (עיי' ברש"י שם), אין הכוונה שע"י הברכה נשתנו להיות קניינו של האדם (והרי גם לאח"ז אומרים "ברוך שאכלנו מש"ו", ברכות נ.). ורק שע"י הברכה נפקע מהם דין "קדשי שמים", היינו איסור ההנאה, ומותר ליהנות מהם, אבל אין הוא נהנה משלו אלא משל הקב"ה, והקב"ה נותנם לו באופן שיהיו לו גם ע"מ שיאכלם ויאבדם כו' (כאדון המוסר לעבדו להשתמש ולאבד, ועדיין הכל שלו). משא"כ הממון (מצ"ע) מלכתחילה אינו בגדר "קדשי שמים", כי נמסר לבעלות האדם, ואי"צ ברכה להתיר הנאתו [אלא שכדי שהאדם יכיר שאין בעלותו מפקיעה ח"ו בעלות (הכללית של) הקב"ה על ממונו, ניתנו לו מצוות בממונו כו' המזכירות שהכל עדיין ברשות הקב"ה כלשונו החינוך שם].

אלא שלכא"ו הא גופא טעמא בעי, מאי שנא ממונו של אדם שניתן לו באופן כזה שיש לו בעלות עליו, דלא כגופו ונפשו. ולכא"ו י"ל שלזה כיון הרדב"ז במה שסיים "ועכ"ז אני מודה שהיא גזירת מלכו של עולם ואין להרהר", כי ההבדל הנ"ל בין נפשו של אדם וממונו אינו ענין שכלי, אלא

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת בחיי היום יום

יוקר הלימוד בתקופת לחץ ודאגה

ועושר הרי הם לא רק בכסף וממון אלא גם בזמן וכו'...

(אגרות קודש ח"ו אגרת ב'קסד*)

דאגה המסירה דאגות אחרות

הנני שמח לשמוע - ממכתבו - שב"ה אצלו הכל כשורה, אודות הקביעות עתים לתורה שלו...

בנוגע ללימוד גמרא, שויתר על הקביעות כי קשה להתעמק בזה:

חושבני שהוא צריך לחדש את הקביעות בלימוד גמרא, והדאגה והצער מכך שיש קשיים בלימוד וההבנה, ולמרות זאת ממשיכים ללמוד, כי זוהי חכמתו ורצונו של הקב"ה, מורידה מדאגות אחרות וצער מפרנסה ובריאות.

(תרגום מאגרות קודש ח"ד אגרת תתקסד)

להמשיך בקביעות העתים

מה שכותב שלרגלי... הוכרח להפסיק חלק מקביעות שיעוריו בתורה, הנה לא נראה לי הדבר כלל וכלל,

ואדרבה אם בימים הרגילים צריך להתחזק ולהתאחו (אנהאלטען) בתורה, שזהו הצנור והכלי להמשכת וקבלת ברכה והצלחה, הרי על אחת כמה וכמה שמוכרח הדבר... ואף אם אמת הדבר שטרדות מרובות לו... אזי עליו לסדר לקצר זמן הקביעות, אבל לא לבטל לגמרי קביעות איזה לימוד שיהי' כי אין אתנו יודע לאיזה מקצוע שבתורה זקוק הוא יותר באותה שעה ובאותו מקום וכו'.

(אגרות קודש ח"ה אגרת א'רסט)

חולה המסרב לקחת תרופה כי כואב לו...

בטח ימצא אותיות להסביר ל... שמה שענהו שעתה אינו שייך ללימוד מפני שיש לו כאב, הרי זה בדוגמת חולה האומר שאין לו לקחת סממני רפואה כיון שחולה הוא, והרי הודיעו חז"ל אשר התורה מביאה רפואה לעולם וחס בראשו בגופו יעסוק בתורה,

ואף שמובן שקשה הלימוד לעיונא בשעה שהגוף כואב, בכל זה יש להשתדל גם בזה ופשיטא עכ"פ בהלימוד למיגרס, ולכה"פ שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ויהי רצון שיבשר טוב שדבריו יצאו מן הלב ונכנסו ללבו של הנ"ל ואשר הביאו לפועל ממש.

(אגרות קודש חפ"ו אגרת ח'תפז)

להוסיף בלימוד דווקא כשטרוד

...ומ"ש שמפני הטרדות לא יכול להשתתף בענין הנ"ל וכו',

הנה פליאני עליו, כי הרי איפכא מסתברא, ומשל למה הדבר דומה לאדם שנחלש בגשמיות ואומרים לו להוסיף באכילה ושתי' ויענה ע"ז שכיון שחלוש הוא אין לו כח לאכילה ושתי', ולכשיבריא אז יוסיף באכו"ש, והוא הדין בהנ"ל שכשרואה שטרוד בענינים המבלבלים ומקלקלים ואין בהם נחת, הנה אחת העצות להפטר מזה הוא להיות טרוד בענינים דחיוק התורה והיהדות והבלא מפיק הבלא ובפרט בענין תורה הרי ידוע מרז"ל כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, ועוני

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

המאסר הראשון

תיאור מיוחד מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע על מאסרו בגיל אחד-עשרה שנים עקב הגנתו על כבודו של קצב יהודי

ע"פ פי חינוכו והוראתו של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק [הרשב"ב נ"ע], הנה כל הוני - אשר רכשתי לי שכר לימוד משניות בעל פה - שעלה אז כשלושים רובלים, הייתי עושה בו גמילות חסדים בסכומים קטנים משלשה עד חמשה רובלים לאנשי השוק והולכים כפרים הסוחרים בחבילי פשתן או עורות תרנגולים, ביצים ובצלים והדומה.

על פי מורי ומדריכי ר"נ המלמד והוראתו נהלתי ספרי חשבון, ובערב יומא דשוקא וביום שלאחריו היו לי ימי עבודה בחלוקת וקבלת סכומי הגמילות חסד.

בלוקחי ומחזירי גמ"ח הי' אחד מהקבועים ר' דוד קצב - 'בעל השיניים', כך הי' הכינוי שלו.

ר' דוד זה איש כבן חמשים בעל משפחה של שמונה נפשות, עני מאוים ומתפרנס אך ורק מיגיע כפיו, שום עבודה בעולם אינה כבדה עליו לעשותה, בין תהי' בקיץ כשהשמש לוחט בין תהי' בחורף בסופת שלג או בימי הגשמים. ורק שירוויח איזה פרוטות ביגיעתו, ומעולם לא התאונן על רוע מצבו ועניותו.

איש פשוט הוא ר' דוד, אם בילדותו למד בחדר הנה כבר שכח תלמודו, יותר מהתפליות - גם דימים טובים וימים גוראים - ומזמורי תהלים הגדה ופרקי אבות איננו יודע. אבל איש תם וישר הולך הוא ובכל יום ויום - מלבד בהיותו בכפר - הוא מעשרה הראשונים בחברת תהלים וממתפללי ותיקין.

אוהב הייתי לכוון אותן הזמנים בערבי שבתות וערבי ימים טובים אשר ר' דוד הולך מבית הרחצה לביתו פניו להבים ושפת חלוקו הלבן מבצבצת, וארבעה ילדיו סובבים אותו ורצים אחריו, ובעוד שעה הולך הוא בנעימה עם ארבעת ילדיו אל בית המדרש הגדול אשר שם הוא מתפלל.

הוד כ"ק הוריי נסעו על איזה זמן. ואני הייתי בבית דירתה של כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה וחדר לימודי הי' בבית דירתו של ר' ישעי' ז"ל קאמטיער ברחוב שילעווע.

בהמשטרה בליובאוויטש היו מפקד, סגן המפקד ושלשה שוטרים. - וביומא דשוקא היו באים עוד חמשה שוטרים - לפקח על הסדר.

ומעשה שהי' כך הי'.

באחד מימי מנחם אב תרנ"א, ביומא דשוקא, ואני בשעה השני' צהרים הולך עם חברי שמעון ב"ר שמואל - הכותב - מחדרנו אל סעודת הצהרים, השוק הי' מלא אכרים עגלות וסוסים עד כי גם רחוב שילעווע - בה הלכנו - היתה מלאה עגלות סוסים ואכרים, וכן הי' גם בשאר הרחובות הסמוכות אל השוק.

לקראת שבת

בהלכנו פגשנו את ר' דוד הקצב כשהוא נושא על כתפו עגל, בזרועותיו שה קטנה וסל עם תרנגולים תלוי מלפניו וכאשר פגש בי האירו פניו השחורות ככוכבי שניו הלבנות הציצו ויאמר, "אקוה לד' כי ארויח בטוב".

עוד טרם כילה לדבר והנה כרגע קפץ לו קרב סגן המפקד ויכהו - את ר"ד - מכת לחי, עד זוב דם מחוטמו, בראותי צעקתי - על סגן המפקד - "שיכור מנוול", ואדחוף אותו בחזקה.

סגן המפקד התנפל עלי בעלילה כי קרעתי את אות ההצטיינות של נחושת שהיה תפור בבגדו על חזהו - והפרעתי אותו מלמלא חובת עבודתו, ויצו לאחד השוטרים ההולכיני אל בית המעצר. עוד טרם הספקתי להוציא הגה, והנה איש כפרי שיכור למחצה אחזני בידו הגסה בחזקה בשפתי בגדי בצאורי.

ההמולה בשוק היתה בכל תקפה, ובעמל רב, מפני רוב האנשים עגלות וסוסים ושארי בעלי חיים, הלכנו דחוקים, ומפני קולם של קבוצת השוק המנסר רקיעים, הנה איש לא שם לבו אלי ואל בן לווייתי.

עברנו את ככר השוק, עברנו את רחוב חלוקע ובאנו עד חצר בית המשטרה. השומר פתח את הדלת, והמלווה אותי מסר אותי לידי פקיד המשמר בהודעה, כי הנני נאסר על חטא האמור לעיל.

פקיד המשמר קבלני בפנים זועפות, ויביט עלי בבוז, ויכבדני במכת לחי, ויאחזו בבדל אזני ויוליכני אל אחד החדרים. פתח דלתי חדר אפל ויהדפני שמה, ויסגור את הדלת בעדי.

ואני, חרדה גדולה נופלת עלי וגם הרגשתי כי רעב הנני. אבל כרגע נברקה ברעיוני, הנה גם אנכי - כאבות אבותי הקדושים - יושב במאסר, אם כן איפוא עלי לעסוק בדברי תורה, ובהיותי כבר שגור שני הסדרים זרעים ומועד, התחלתי לחזור עליהם בעל פה.

ופתאום נרעדתי בשמעתי קול גניחה ממושכה, ודמיונות הבהילוני, ואתאמץ להשקיע רעיוני בתיבות המשניות שהנני אומרם מפני ההרגל ואתרחק מאותה פינה שמשם נשמעו הגניחה וההתפרפרות ואתאמץ לחזור על פרקי המשניות.

עוד היום הנני זוכר ההתרוצצות שהיתה במחשבתי אודות תפילת המנחה אז.

בהיותי יושב בחושך ולא ידעתי את השעה, מיהרתי להתפלל תפילת המנחה, התפללתי קטורת ואשרי, ומכיוון שהגעתי לתפילת שמונה עשרה נסתפקתי באיזה נוסח אתפלל, אם בתפילת עננו, כי הנני בעת צרה, ובאמירת על חטא - אשר רובו ידעתי בעל פה - בתור תשובה, אם לאו, ועודני חושב בזה עלה בדעתי, כי אין לומר לא עננו ולא על חטא, ולא עוד אלא שלא לומר גם תחנון, כי אותו היום אשר השי"ת זיכני להיאסר בשביל זה אשר הגנתי על כבודו של איש ישראל, צריך להיות אצלי יומא טבא, וברגש של שמחה התפללתי תפילת שמונה עשרה בכוונה נכונה לפי הבנתי וידיעותי.

אחרי תפילת המנחה ואני חוזר משניות סדר זרעים, והנה פתאום נשמע קול גניחה ופרפור בלוויית התאבקות ממושכה. ואני ארכבותי דא לדא נקשן, אבל בה ברגע נזכרתי כי חברי שמעון הראה לי קופסת גפרורים שקנה עבור ליב אחיו, ומרוב הבהלה של המאורע נשארה אצלי, ואצית גפרור ואראה כי בפניה מונח עגל כפות ורסן על פיו, וארגע.

גמרתי סדר זרעים ואחזור סדר מועד, וטרם גמרתי, שמעתי צעדים הולכים וקרבים אל חדר מאסרי, וכרגע נפתחה הדלת ואראה את פקיד המשמר.

לקראת שבת

יז

"סלח לי - אומר הפקיד - לא ידעתי כי אתה בן אחיו של 'רו"א' (את דודי קראו כל אנשי העיר בשם המקוצר 'הרו"א' (הרב ר' זלמן אהרן) - וגם האינם יהודים קראוהו בשם 'רו"א) ועתה בא הארון המפקד וציווה לשחרר אותך, אנא רחם נא עלי ואל תספר לו כי הכיתוך ומשכתוך בבדל אונך, לא משנאה עשיתי זאת רק מפני ההרגל, הרי דם לא זב מחוטמך, גם שיניך לא נפלו, ומה בכך".

בבואי לחדר המפקד, כבר עמד לו ר' דוד קצב המוכה, והפקיד המכה, והעדים ר' יואל הפחמי ושאלו העגלון. הפקיד טען כי העגל שנשא ר' דוד קצב הוא העגל הנגנב מאת מאיר הקצב אשר קנה אצל אחיו, ובעבור זה העביר בידיו על פניו של הגנב, והנער הזה - מראה עלי - ביזה אותי וקרע אות הצטיינותי. העדים מעידים כי העגל אשר נשא ר' דוד קצב הוא אשר קנה בעצמו.

עודם מדברים והנה נכנס מר מרדכי זילברבורד - משרת דודי הרו"א - וימסור פתקא למפקד, ובקראו אמר לזילברבורד תוכל לקחת אותו כי חפשי הוא מכל עונש.

בצאתי מבית המשטרה כבר חיכו עלי כל חבריי, ונלכה יחדיו - כי לא חפצתי לנסוע במרכבה אשר שלחו מביתנו - ואספרה להם את הקורות אותי.

כשמוע מר זילברבורד את סיפורי אודות העגל וימהר למצוא את מאיר הקצב, ומאיר מיהר ללכת אל המשטרה, וימצא כי המפקד דן דינו של הפקיד ור' דוד קצב, ויאמר אל המפקד שמעתי כי בכלא של המשטרה שוכב עגל כפות ורסן בפיו.

המפקד היה סר וזעף - על אשר הוכרח לעזוב את חברתו ושחוק הקלפים - ויעמוד בכעס גדול, וילך עם ה'סטארשינע' (מנהל הכלא של המשטרה) והכותב וגם מאיר, דוד, והעדים הולכים אחריו לראות האמת הדבר על דבר העגל בבית הכלא, ומה מאד השתוממו בראותם כי נאמנו דברי מאיר, ועגל זה הוא אשר קנה מאיר מאת אחיו של הפקיד המכה.

נעשתה חקירה ודרישה ונודע, כי הפקיד ואחיו גנבו את העגל מאת מאיר. כשבוע ימים ישב הפקיד בכלא, ואחרי כן נמסר לדין ונודע עליו עוד מעשה עול ופטרוהו ממשרתו.

...בבוא הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע] מנסיעתו, סיפר לו דודי הרו"א את כל פרשת הענין עם דוד השחור בעל השיניים, ויהלל את תוקף דעתי, והנסיכה אשר על ידי התאמת צדקו של דוד, ואשמתו של הפקיד והוחזר העגל למאיר.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע] אמר לי, טוב הדבר אשר עשית להגן על איש יהודי ישר הולך, ואם בשביל זה סבלת שעות אחדות - מה בכך.

נוכחת לדעת כי טוב הוא במאד שאתה בקי במשניות בעל פה ולולי זאת מה היה יתרוןך - להבדיל - על עגלו של מאיר הקצב, אשר גם הוא ישב במאסר, אבל כשאתה בקי במשניות וחזרתם שמה, הנה עברו שעות המאסר בדברי תורה ותפילה, אשר בזה יתרון האדם על החי.

דברי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע] נחקקו במוחי ולבי לחבב ולייקר את כל איש יהודי ישר הולך בלי הבדל אם עשיר או עני בדברי תורה, ולהגן על כבודו של ישראל גם אם סכנה כרוכה בעקבה, ואשר צריכים להכין צידה לדרך - בלימוד בעל פה - אולי יארע איזה מאורע לבלי לבטל הזמן מדברי תורה.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע] נתן לי מתנה עשרה רובלים להוסיף על הוני מכבר למען הרבות בגמילות חסדים.